

Вимоги до оратора. Комунікативний стан мовця

За тлумачним словником української мови, оратор — той, хто володіє, мистецтвом виголошування промов; той, хто виголошує промову; промовець.

Святослав Караванський пропонує до цього слова такі синоніми: промовець, ритор, красномовець, трибун.

У класичній риториці Давньої Греції й Давнього Риму образ оратора належав до головних. Проте спочатку вся увага риторів була звернена переважно на те, якою має бути переконлива промова, далі, з розвитком риторики, коло зацікавлень дослідників риторики і вчителів у риторичних школах поширилась на три невід'ємні складники риторичного діяння: оратор — промова — слухачі.

На думку Цицерона, оратор має три завдання: що сказати, де сказати, як сказати.

У давньогрецькій риториці, головним завданням якої було переконувати слухачів засобами живого слова, основною вимогою до оратора була добродійність, здатність викликати довіру в слухачів, тобто оратор повинен бути настільки добрим і приємним, щоб люди мимоволі ставали його слухачами, вірили йому. До того ж ритор мав бути не лише високоосвіченою людиною, а ще й фізично досконалою.

Цікавою є історія знаменитого давньогрецького оратора Демосфена, який своїм життям доводить, що гарним оратором може стати лише той, хто хоче ним стати, хто прагне цього, хто багато працює над собою. Звичайно, природні дані допомагають людині досягти кращих результатів, але самі собою вони не є запорукою успіху.

Розповідають, що перший виступ Демосфена в суді був невдалим: слабкий голос, погана дикція, переривчасте дихання, нервові пересмикування плечима. І тоді, як пише давньогрецький письменник Плутарх, «він облаштував собі під землею приміщення й щоденно спускався туди відпрацьовувати сценічні прийоми та зміцнювати голос, нерідко проводячи там по два, а то й три місяці підряд, наполовину поголивши голову, щоб неможливо було з'явитися на людях, навіть якщо захочеться. Шепеляву вимову він намагався виправити тим, що, набравши в рот камінців, читав уголос уривки з поетичних творів».

Демосфен запам'ятовував вдалі слова і фрази, а потім використовував їх у своїх виступах, придумував різкі варіанти висловлення однієї й тієї ж думки, вносив до них поправки, шліфував, відточував, вибирав серед них найкращий і найбільш точний варіант.

Уся майстерність Демосфена-оратора, уся його сила були здобуті постійною, наполегливою, цілеспрямованою працею.

Скласти повний список елементів сучасного українського риторичного ідеалу навряд чи можливо, але орієнтовна модель цілком імовірна.

Отже, оратор чи ораторка має оволодіти такими основними навичками:

- добирати літературу;
- вивчати дібрані джерела;
- складати план;
- володіти собою;
- орієнтуватися в часі.

Із набутих навичок формуються вміння оратора чи ораторки:

- самостійно готувати виступ;
- зрозуміло й переконливо викладати матеріал;
- відповідати на запитання слухачів;
- установлювати й підтримувати контакт із аудиторією;
- використовувати різні засоби навчання.

В образі оратора чи ораторки немає головних і другорядних деталей, тут важливо все: як зайти; як стояти; який вираз обличчя; яка хода; чи вміє він або вона приховувати хвилювання; чи здатен або здатна керувати емоціями; як він чи вона одягнені.

Зовнішність людини є важливим елементом успішного виступу. Потрібне розуміння себе самого, уміння «створити імідж», певний образ. Симпатія чи антипатія до оратора чи ораторки формується в найперші хвилини. До місця промови треба йти спокійно, не бігти, не варто дорогою поправляти одяг, зачісуватися тощо. Негарно спрямовувати погляд у вікно, у стелю або заплющувати очі під час виступу. Не можна дивитися й «крізь» людей байдужим, відчуженим поглядом. Досвідчений оратор чи ораторка вміє дивитися так, що кожен слухач і кожна слухачка відчуває його погляд «саме на собі».

Особливо важливим є мовлення оратора чи ораторки, яке має відповідати певним вимогам, основними з-поміж яких є:

1. Точність формулювань. Використання слів відповідно до їхніх мовних значень.
2. Стислість і небагатослівність. Ця риса формує вміння говорити сконцентровано.
3. Доцільність. Треба враховувати як мету мовлення, так і умови спілкування: час, місце, склад слухачів, тему розмови та ін.

4. Доступність і зрозумілість.
5. Виразність. Важливий не тільки зміст, а й емоційність мовлення.
6. Своєрідність та оригінальність. Кожен оратор чи ораторка має свою манеру викладу, через що його чи її цікаво слухати.
7. Краса мовлення. Бездоганне мовлення викликає в слухачів естетичне задоволення. Краси мовлення досягають за допомогою лексики, синтаксису, вимови, ритму тощо.

Залежно від теми й мети виступу, оратор чи ораторка формує відповідну сукупність якостей, за допомогою яких можна якнайкраще донести інформацію до аудиторії. Якщо це наукова доповідь, то яскраві емоції, надмірні рухи — недоречні.